

Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap

Jaarverslag 2014

KNAAG

Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap

Postadres: Postbus 805, 3500 AV Utrecht
Bezoekadres: Kromme Nieuwegracht 66, ingang Jeruzalemstraat
3512 HL Utrecht
Telefoon: 030-7115 110
E-mail: info@knag.nl
Website: www.knag.nl

Inhoud

Woord van de voorzitter	5
1. Organisatie	6
1.1 De organisatie	6
1.2 Bestuur en ereleden	7
1.3 Bureau, archivaris en kaarten- / atlasbeheer	7
1.4 Onderscheidingen	8
2. Activiteiten in 2014	9
2.1 Structurele activiteiten	9
2.2 Op datum	10
2.3 Activiteiten voor derden	11
2.4 Activiteiten van kringen en afdelingen	12
3. Onderwijs-activiteiten	13
3.1 Structurele activiteiten	13
3.2 Op datum	15
4. Publicaties en periodieken	17
4.1 Geografie	17
4.2 Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie (TESG)	18
4.3 Digitale Nieuwsbrieven	19
4.4 Sociale Media	19
Bijlage I - KNAG-leden en abonnees, 2012-2015	20
Bijlage II - Afdelingen, commissies en regionale kringen	21
Bijlage III - Regionale examenbesprekingen 2014	22
Bijlage IV - Overzicht redacties	23
Bijlage V - Mediaoverzicht 2014	24
Bijlage VI - Verzonden persberichten 2014	25
Bijlage VII - Brieven	26
• VIIa - Brief aan de minister van Onderwijs over de positie van de zaakvakken	
• VIIb - Brief aan De Onderwijsraad over het 'Curriculum van de toekomst'	

- **Woord van de voorzitter**

Ook voor het KNAG is er weer een jaar voorbij en dus kijken we terug op wat zich in 2014 in en rond het genootschap heeft afgespeeld. De omvang en het niveau van onze activiteiten blijven onverminderd groot en goed. Dit jaarverslag brengt dat weer overzichtelijk over het voetlicht, in woord, getal en beeld. Gezonde financiën zijn ook voor het KNAG een belangrijke voorwaarde om goed te kunnen blijven functioneren. Wat dat betreft is het dipje van 2013 weer weggewerkt. Dit vooral door de inzet en het doelmatig functioneren van het bureau. Een pluim is hier op zijn plaats.

In dit voorwoord wil ik voor een tweetal zaken even speciale aandacht vragen. Dat laat onverlet dat het inmiddels bekende programma van activiteiten weer betekenisvol heeft bijgedragen aan het ondersteunen en bevorderen van de aardrijkskunde en de geografie en het bieden van op prijs gestelde diensten aan onze leden. De Onderwijsdag met een recorddeelname, de blijvend succesvolle Geoweek, de Geografie, het TESS, de deelname aan de unieke expeditie naar Jan Mayen en de vele inspanningen voor praktijk van het onderwijs in de aardrijkskunde springen in het oog, maar in dit jaarverslag staat nog veel meer.

Dan die twee zaken. In de eerste plaats de Geo Future School. Dit initiatief voor een nieuwe specialisatie voor scholen in het voortgezet onderwijs is in 2014 goed van de grond gekomen en alles lijkt er op dat het in 2015 nog beter zal gaan. Voor de beeldvorming en aantrekkingskracht van het onderwijs in de aardrijkskunde is deze innovatie van het grootste belang. In willekeurige volgorde, Jeroen Rijlaarsdam, Rob Adriaens en Joop van der Schee zijn de zeer gewaardeerde grondleggers. En het heilige GFS-vuur verspreidt zich voorspoedig. De Geo Future School is ook al een internationaal voorbeeld van onderwijsvernieuwing. Ik hoop dat zich steeds meer leraren en scholen gaan aansluiten om gezamenlijk het succes verder uit te bouwen.

Ten tweede zijn er ook in 2014 op het gebied van vernieuwing van het gebruik van media door het KNAG stappen gezet. En daarbij gaat het natuurlijk vooral om de nieuwe media, gebaseerd op internet. Deze moeten vervlochten worden met de traditionele gedrukte media. Er wordt, samen met geografen bij de universiteiten, gewerkt aan een nieuwe, moderne website die de spil zal gaan vormen in de communicatie tussen het genootschap, haar leden, haar partners en de buitenwereld. In 2015 moet die nieuwe website beschikbaar komen. We verwachten er veel van.

Veel activiteit in 2014 en dat zal in 2015 niet anders zijn. Wat wel verandert is het voorzitterschap van het KNAG. Eind 2015 zal ik na zes jaar dienst het stokje overdragen aan mijn opvolger. Ik heb de taak met veel plezier gedaan en wens de nieuwe voorzitter en het genootschap een hele goede nieuwe bestuursperiode toe.

Henk Ottens

Henk Ottens

Voorzitter KNAG

1. Organisatie

1.1 De organisatie

Het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) is in 1873 opgericht. In het begin was het hoofddoel het vermeerderen van wetenschappelijke kennis van de wereld en de aarde. Om dat te bereiken zijn door het KNAG tientallen expedities naar onbekende gebieden georganiseerd. De expedities werden ook gehouden met oog op de commerciële kansen van de gebieden die verkend werden.

De vele authentieke kaarten en originele expeditie-uitrustingsstukken, die het KNAG aan verschillende Nederlandse musea in bruikleen heeft gegeven, getuigen nog steeds van de onderzoekingstochten. Op de website www.knag-expedities.nl en in het boek 'In kaart gebracht met kapmes en kompas', is veel informatie over de expedities te vinden. Alle kaartinventarisaties, verzamelingen van objecten, verslagen en foto's hebben geresulteerd in indrukwekkend erfgoed van internationale betekenis.

Sinds de noodzaak tot verkenning van onbekende gebieden afnam, concentreert het KNAG zich op de Nederlandse geografen en de geografie in Nederland. Vandaag is het KNAG een professionele vereniging van geografen, studenten geografie en aardrijkskundedocenten met ongeveer 3.000 leden.

Naast het bevorderen van de geografische wetenschapsbeoefening en het opwekken van belangstelling voor de resultaten laat het hedendaagse KNAG de kracht zien van geografische kennis en van geografie als beroep bij politiek, pers en publiek.

Het KNAG richt zich verder op dienstverlening voor leden en het fungeren als ontmoetingsplatform voor het uitwisselen van ideeën, informatie en ervaringen. Het KNAG vormt het belangrijkste netwerk voor geografen, geografie en is de vakvereniging voor het aardrijkskundeonderwijs in Nederland. Het biedt plek voor discussies en activiteiten tussen geografen werkzaam in wetenschap, onderwijs, management en politiek et cetera. Leden komen zowel uit de publieke als de private sector en opereren zowel in Nederland als internationaal. Het KNAG onderhoudt vele contacten met de belanghebbende organisaties bij de geografische wetenschappen en het aardrijkskundeonderwijs.

Het KNAG publiceert de tijdschriften: *Geografie*, het tijdschrift in het Nederlands voor geografen die op de hoogte willen blijven van een breed scala van aardrijkskundige onderwerpen en van het onderwijs; en het wetenschappelijke, Engelstalige *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie (TESG)*, een gerenommeerd peer-reviewed tijdschrift.

Verder verstuurt het KNAG verschillende digitale nieuwsbrieven en is volop actief op knag.nl, geografie.nl en sociale media.

Daarnaast wordt om de doelstellingen te bereiken elk jaar de KNAG Onderwijsdag georganiseerd. De grote (ongeveer 800 deelnemers) ontmoetings- en nascholingsbijeenkomst voor het aardrijkskundeonderwijs in Nederland. Ook zijn er elk jaar lezingen, excursies, wedstrijden/prijsvragen en is het KNAG geregeld bij tentoonstellingen betrokken. Leden profiteren van aanzienlijke kortingen.

Verder maakt het KNAG zich sterk met tal van projecten om relevante ontwikkelingen in de maatschappij en de beroepspraktijk op de juiste manier te koppelen binnen het vak aardrijkskunde.

De leden van het KNAG hebben de volgende visie en missie vastgesteld:

- **Visie**

Leefgebieden van de mens en de natuurlijke omgeving staan onder toenemende druk en de onderlinge samenhang in Nederland, Europa en de wereld wordt steeds belangrijker; wij krijgen steeds meer met elkaar te maken op onze eigen aarde en in onze eigen wereld, nabij en veraf.

- **Missie**

Fungeren als ontmoetingsplatform voor leden en belanghebbenden voor het uitwisselen van ideeën, kennis en informatie over Aardrijkskunde (AK)/Geografie (Geo). Laten zien van de betekenis ervan aan politiek, pers, publiek opdat mensen rekening houden met elkaar en met de natuurlijke omgeving.

1.2 Bestuur en ereleden

- **Erelid**

mw. dr. S.E. Steigenga-Kouwe

- **Bestuur**

prof. dr. H.F.L. (Henk) Ottens

drs. L.J.F.P. (Leon) Busschops

drs. R.H. (Robbert) Coops

dr. J.C. (Joos) Droogleeve Fortuijn

prof. dr. S.M. (Steven) de Jong

A.C. (Bram) Kluiters

drs. N.G. (Nanno) Vlaanderen

voorzitter

penningmeester (tot 28-11-2014)

communicatie en praktijk (tot 1-1-2015)

wetenschap, per 29-11-2014 penningmeester

tijdschriften

onderwijs

onderwijs (tot 1-1-2015)

1.3 Bureau, archivaris en kaarten- en atlasbeheer

Het KNAG-bureau is gevestigd aan de Kromme Nieuwegracht 66 te Utrecht

drs. R.T.A. (Rob) Adriaens

A.M. (Annelies) Beek MSc

M. (Marcel) Broekhuizen

onderwijsspecialist

onderwijscoördinator

financieel en administratief

medewerker

projectmedewerker

projectmedewerker GeoWeek

en ledenwerving

eindredacteur Geografie

hoofd- en beeldredacteur Geografie

directeur-secretaris

bureau-assistent (tot 1-4-2014)

administratief medewerker

F.A.B. (Ferry) Devilee BSc

A. (Andrea) Jansen

drs. G. (Gemmeke) van Kempen

dr. R.H. (Ronald) Kranenburg

drs. E.A.G. (Eelko) Postma

A.M. (Gonneke) van Sambeek

F.M. (Florence) van Sambeek

De kaarten- en atlascollectie van het KNAG is ondergebracht bij de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Amsterdam. Drs. Jan Werner., die sinds 1978 conservator van de collectie was, is per 1-7-2014 opgevolgd door drs. Reinder Storm.

Paul van den Brink, historisch-cartograaf verbonden aan de faculteit Geowetenschappen van de Universiteit Utrecht, heeft zijn functie als archivaris van het KNAG neergelegd per april 2014.

1.4 Onderscheidingen

Het KNAG kent twee eremedailles: de Plancius- en de Veth-medaille. De Plancius-medaille is bestemd voor personen die zich in het bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de geografie. De Veth-medaille eert personen die een grote bijdrage hebben geleverd aan de geografie, en met name voor activiteiten binnen het genootschap. Beide medailles zijn vernoemd naar grote geografische voormannen: Petrus Plancius en Pieter Johannes Veth.

- **Veth-medaille**

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van het KNAG op 19 juni ontving Jan Werner de Veth-medaille uit handen van voorzitter Henk Ottens. Jan Werner nam op 27 mei afscheid als conservator Kaarten & Atlassen bij Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Amsterdam. Hij beheerde hier sinds 1978 met bijzonder veel zorg de belangrijke KNAG-kaartencollectie.

Naast het collectiebeheer gaf Jan Werner vele rondleidingen en lezingen voor het KNAG. Ook droeg hij bij aan congressen en tentoonstellingen van het KNAG. Hij was verder betrokken bij het maken van boeken, atlassen, kalenders en facsimile's voor het KNAG. Bovendien stond hij al die jaren klaar met deskundig advies en schreef een groot aantal artikelen voor het tijdschrift *Geografie*.

Jan Werner (rechts) nadat hij de Veth-medaille heeft ontvangen van voorzitter Henk Ottens.

- **KNAG Onderwijsprijs**

Elke 2 jaar wordt de KNAG Onderwijsprijs uitgereikt aan een docent die zich in die zich in het bijzonder heeft ingezet voor het aardrijkskundeonderwijs.

Op 7 november, tijdens de KNAG Onderwijsdag in Almere, is de KNAG Onderwijsprijs uitgereikt aan Anton Kanneworff, docent aardrijkskunde aan het Hervormd Lyceum Zuid in Amsterdam. Kanneworff verdient volgens de jury de prijs omdat hij een bijzonder enthousiaste en actieve aardrijkskundedocent is. Hij zit vol goede ideeën en heeft veel inzicht, geduld en inlevingsvermogen. Met deze bijzondere kwaliteiten heeft hij ook als decaan veel leerlingen geholpen de juiste richting te bepalen voor hun verdere toekomst en veel beginnende docenten opgeleid.

Buiten zijn school, draagt Kanneworff al jarenlang zorg voor goede examens aardrijkskunde. Daarbij gaat alles bij hem altijd vergezeld van een dosis buitengewoon droge humor. Met alle jarenlange inspanningen en aandacht voor leerlingen, collega's en voor het vak, een zeer verdiende winnaar.

Anton Kanneworff (rechts) ontvangt de prijs uit handen van BAO-voorzitter Bram Kluitters. Foto: Lize Kraan.

2. Activiteiten in 2014

2.1 Structurele activiteiten

- **Adviescommissie aardrijkskundige namen in Nederland (AaniN)**

De AaniN is samengesteld uit taalkundigen, historici en cartografen. De commissie onder hoede van het KNAG adviseert onder andere aan overheden, gevraagd of ongevraagd, aangaande aardrijkskundige namen in Nederland, zoals waternamen, gemeentenamen, plaatsnamen, veldnamen of namen van kunstwerken. De experts van de commissie verstrekten in 2014 advies over:

- (De) Fryske Marren
- Bussum/Naarden/Muiden

Daarnaast is in de pers in 2014 commentaar geleverd op de nieuwe namen van de fusiegemeenten:

- Schijndel, Veghel en Sint-Oedenrode
- Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek

In 2014 werden de plannen voor de fusieprovincie onder de werktitel Noordvleugel door het kabinet afgeblazen. Eerder had AaniN over de naamgeving hiervan met betrokkenen gesproken en commentaar hierop in de pers gegeven.

- **EUGEO**

Het KNAG neemt deel in EUGEO, de samenwerkingsorganisatie van geografische genootschappen in Europa. Namens het KNAG is in 2014 deelgenomen aan bestuurlijke activiteiten en aan een seminar tijdens de IGU conferentie in Krakou, Polen. De EUGEO activiteiten betroffen vooral de voorbereidingen voor het EUGEO 2015 congres in Boedapest.

Voorts werd geparticipeerd in een werkgroep die zich bezighoudt met een internationale strategie voor het aardrijkskundeonderwijs. Op dit punt werken het IGU, EUGEO en EUROGEO samen. Op 21 februari 2014 vergaderde de werkgroep op het KNAG-bureau. De president van de International Geographical Union (IGU), Vladimir Kolossov, de president van EUROGEO, Karl Donert, en de president van EUGEO, Henk Ottens en andere werkgroepleden bespraken de positie en kwaliteit van het aardrijkskundeonderwijs in Europa en de wereld. Dit moet in 2015 leiden tot een nieuw geformuleerde strategie die op de IGU conferentie in Moskou wordt gepresenteerd en besproken.

Henk Ottens, voorzitter van het KNAG, is tevens voorzitter van EUGEO.

- **IGU**

De Nederlandse vertegenwoordiging van International Geographical Union (IGU) is ondergebracht bij het KNAG. De leden bestaan uit vertegenwoordigers van verschillende geografische faculteiten, afdelingen en secties verbonden aan Nederlandse universiteiten. Dit zijn Sectie Sociale Geografie, Planologie en Milieu RU, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen RUG, ITC Universiteit Twente, Faculteit Geowetenschappen UU, Afdeling Geografie, Planologie en Internationale

Ontwikkelingsstudies UvA, Institute for Biodiversity and Ecosystem Dynamics UvA, Faculteit Aard- en Levenswetenschappen VU en Departement Omgevingswetenschappen WUR.

Huib Ernste, hoogleraar sociale geografie aan de Radboud Universiteit, is voorzitter van IGU-Nederland. Het KNAG-bureau voert een aantal financieel-administratieve taken uit voor IGU.

Daarnaast is Joos Droogleever Fortuijn, voorzitter van de afdeling Geografie, Planologie en Internationale Ontwikkelingsstudies UvA en bestuurslid van het KNAG in de internationale organisatie van IGU vice-president van het Executive Committee. KNAG-hoogleraar Joop van der Schee is in de internationale organisatie van IGU co-chair van de commissie Geographical Education.

2.2 Op datum

- **19 juni**

KNAG-lezing en Algemene Ledenvergadering

De jaarlijkse KNAG-lezing werd in 2014 gegeven door dr. Wouter Jacobs en had de titel 'Brazilië en de grondstoffenbonanza'. Het afgelopen decennium heeft Brazilië, onder leiding van voormalig president Lula, een ongekennde economische ontwikkeling doorgemaakt. Het is daarmee een van de zogenoemde BRICS-landen, de club van snel opkomende economieën. Veel van deze groei is echter gebaseerd op de export van grondstoffen zoals soja, ertsen en olie.

In deze lezing werd ingegaan op de (economische) geografie van Brazilië, in het bijzonder met betrekking tot haar grondstoffen en de haven- en transportinfrastructuur die nodig is om te exporteren. Dr. Wouter Jacobs is onderzoeker en docent aan het Institute of Transport and Maritime Management Antwerp (IT-MMA) van de Universiteit Antwerpen.

Voorafgaand aan de lezing was de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV), waarin leden en bestuur de stand van zaken van de vereniging bespraken. Tijdens deze avond werd eveneens de Veth-medaille uitgereikt aan Jan Werner (zie pagina 8).

- **13-26 augustus**

Expeditie Jan Mayen

Op uitnodiging van de Koninklijke Marine nam het KNAG in de zomer van 2014 deel aan een expeditie naar het eiland Jan Mayen. Het was in dat jaar 400 jaar geleden dat Jan Mayen ontdekt werd in de Noordelijke IJszee. Ook wetenschappers van TNO, het Arc-tisch Centrum en het Willem Barentsz Poolinstituut (RUG) namen deel aan de expeditie. De expeditie duurde van 13 tot en met 26 augustus.

Expeditielieden Eelko Postma, Jeroen Rijlaarsdam en Bernd Andeweg met op de achtergrond de Beerenberg.

Jan Mayen werd in 1614 ontdekt door de Nederlandse walvisvaarder Jan Jacobsz Mayen. Het eiland hoort tegenwoordig bij Noorwegen. Buiten een wetenschappelijk station is er geen permanente bewoning. Het eiland is van vulkanische oorsprong.

Op Jan Mayen staat een gedenksteen voor zeven Nederlanders die in de winter van 1633-1634 een dappere poging deden te overwinteren op het eiland. Door scheurbuik overleefden zij niet, op 30 april 1634 schreven zij de laatste woorden in het logboek, op 4 juni arriveerden pas weer de eerste schepen. Het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG, sinds 1873) liet in 1912 de gedenksteen maken ter nagedachtenis van deze hoeders van de Nederlandse belangen destijds, maar het lukte pas in 1930 met behulp van de Koninklijke Marine met Hr. Ms. Nautilus om de steen aan land te brengen en te plaatsen. Ter ere van 400 jaar Jan Mayen eiland en met toestemming van de Noorse overheid is de steen weer met de gezamenlijke inspanning van Koninklijke Marine en het KNAG gerestaureerd.

De gedenksteen op Jan Mayen

Eelko Postma nam als vertegenwoordiger van het KNAG deel aan de expeditie. Op voorspraak van het KNAG namen ook Bernd Andeweg en Jeroen Rijlaarsdam deel. Bernd Andeweg, onderzoeker aan de Vrije Universiteit Amsterdam, heeft op Jan Mayen onderzoek gedaan naar veenresten, vulkanische aslagen en gesteenten op het eiland met als doel meer te weten te komen over klimaatverandering en het binnenste van de aarde. Jeroen Rijlaarsdam, docent aardrijkskunde, ging met de expeditie mee om te werken aan aardrijkskundelessen over Jan Mayen. Een uitgebreid verslag van de expeditie is verschenen in *Geografie* 2015-2.

- **13 september**

KNAG-excursie 'Ruimte voor de rivier'

Op zaterdag 13 was de KNAG-excursie, waarbij dit jaar per touringcar een bezoek werd gebracht aan projecten in het kader van 'Ruimte voor de rivier' langs de IJssel. Begin- en eindpunt was Deventer. De excursie stond onder leiding van fysisch geograaf Pim Beukenkamp. Bij de diverse excursiepunten waren er inhoudelijke bijdragen van medewerkers van de lokale overheden.

Jan Barwegen (Waterschap Groot Salland) had het woord bij de uiterwaardvergraving bij Deventer. Jos Melenhorst (gemeente Heerde) gaf een presentatie over de Hoogwatergeul Veessen/Wapenveld. Bij de Dijkverlegging Westenholte kregen de deelnemers een rondleiding van Wilgert Veldman (Waterschap Groot Salland). Laatste excursiepunt was Ruimte voor de rivier IJsseldelta, nabij Kampen, waar Arjan Otten (provincie Overijssel) uitleg gaf.

Excursiegangers luisteren naar Wilgert Veldman

De excursie heeft de deelnemende docenten hopelijk inspiratie gegeven om ook in de klas aandacht te besteden aan Ruimte voor de rivier.

- **Fonds voor Europees Geografisch Onderzoek en Onderwijs (FEGOO)**

Stichting Fonds voor Europees Geografisch Onderzoek en Onderwijs (FEGOO) heeft als doel het bevorderen van de wetenschappelijke beoefening van de geografie van Europa. Het werk van de stichting vindt plaats onder auspiciën van het KNAG. In het voorjaar van 2014 heeft FEGOO promovendi opgeroepen een beurs of subsidie aan te vragen, onder andere met een advertentie in het tijdschrift Geografie. Er kwamen 11 aanvragen binnen waarvan er 4 zijn gehonoreerd met een totaal bedrag van €5.250,- Het betreft onder andere subsidies voor het EGEA-congres 2015, onderzoek naar stadslandbouw in Europese steden, naar regionaal innovatiebeleid in de EU en een onderzoek onder de titel 'Welcome-Spaces: Investigating the Borders of Hospitality Towards Undocumented Migrants in Small Cities' waarbij een vergelijking wordt gemaakt tussen een aantal steden in Noordwest-Europa.

- **WLO**

Het KNAG-bureau heeft in 2014 werkzaamheden uitgevoerd voor de Werkgemeenschap voor Landschapsonderzoek (WLO). De taken voor de WLO werden uitgevoerd door Marcel Broekhuizen (financiën), Florence van Sambeek (secretariaat) en Ferry Devilee (redactiesecretariaat tijdschrift Landschap).

- **GAIA**

GAIA is een netwerk voor vrouwen uit de aardwetenschappen. Het KNAG beheert het postadres voor het netwerk.

2.4 Activiteiten van kringen en afdelingen

- **Kring Amsterdam**

14 januari

Excursie Atlas der Nederlanden o.l.v. Jan Werner

12 februari

Lezing over openbaar vervoer in Amsterdam door de eeuwen heen door Cees Schreurs

25 maart

Lezing over het ontstaan van New York door Johan Schenk

9 april

Lezing over de reis per postkoets van Vriezenveen naar Sint-Petersburg door Gerrit Haakmeester

25 mei

Fietsexcursie Buitenveldert met als thema architectuur o.l.v. Cor Boots en Henk Roelofsen

28 juni

Fiets- en wandelexcursie Zaandam en de Zaanstreek o.l.v. Gerrit Teders, stedenbouwkundige en Henk Roelofsen en Karel Buysrogge

6 september

Wandelexcursie met als thema 'Oude reclame-opschriften' in Amsterdam Oud-West o.l.v. Marc Stegeman

30 september

Fietsexcursie Amsterdam-Noord naar 3D-printhuis en de Ceuvel o.l.v. Henk Roelofsen

8 oktober

Lezing over Amsterdam/Venetië door Cees Schreurs

5 november

Lezing over La Palma door fysisch geograaf Hans de Jong, Henk Roelofsen en Karel Buysrogge

10 december

Lezing over het conflict in het Midden-Oosten door Hans Luiten

- **Afdeling Historisch Geografie**

4 oktober

Excursie naar het oostelijke rivierengebied: Millingerwaard en Schenkenschanz o.l.v. Willem Overmars

- **Kring Utrecht**

18 maart 2014

Lezing door Prof. Dr. R. van der Vaart met als thema "Een vastgelopen Europese Unie".

24 juni 2014

Fietsexcursie in en om het Renkumse beekdal

11 oktober 2014

Een lezing over en een wandeling door het Laarder Wasmerengebied o.l.v. Dr. J. Sevink

- **Kring Oost**

6 maart 2014

Nascholing; De positie van het vak aardrijkskunde; Vernieuwende didactiek Flipping the Classroom; Goede toetsvragen

24 november 2014

Lezingen bij het Waterschap Vechtstromen

- **VVFG (Vakvereniging Fysische Geografie)**

23 januari

VVFG-Café Utrecht: Unmanned Airborne Vehicles

21 maart

Lezingenmiddag: Historisch hoogwater: waan of werkelijkheid?

12 april

VVFG Excursie - Een wandeling door het Limburgse land

2 oktober

VVFG-Café Amsterdam: Expeditieverslag Jan Mayen door Bernd Andeweg

24 oktober

Alumni-dag Utrecht

31 oktober

Veldbezoek Uden Wijnstroken

21 november

Excursie - World Soil Museum

3. Onderwijs-activiteiten

3.1 Structurele activiteiten

- **KNAG-leerstoel**

De KNAG-leerstoel voor het aardrijkskundeonderwijs is bedoeld om de ontwikkeling van het vak aardrijkskunde in het basis- en voortgezet onderwijs te ondersteunen. Belangrijk daarbij is dat er een brug wordt geslagen tussen de wetenschappelijke geografie en aardwetenschappen enerzijds en de aardrijkskunde zoals die op basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs wordt onderwezen anderzijds. Dat gebeurt onder meer via publicaties, via het organiseren van nascholingscursussen voor aardrijkskundedocenten en via overleg met lerarenopleidingen en universitaire opleidingen geografie en aardwetenschappen.

Joop van der Schee

Van 2001 tot 2005 was Rob van der Vaart gedurende twee dagen per week hoogleraar op de KNAG-leerstoel voor het aardrijkskundeonderwijs, vanaf 2007 heeft Joop van der Schee die functie. De leerstoel is nu gestationeerd bij de Faculteit Aard- en Levenswetenschappen van de Vrije Universiteit in Amsterdam.

De belangrijkste activiteiten in 2014 van de leerstoelhouder betroffen:

- adviseur van het bestuur van de afdeling onderwijs van het KNAG
- voorzitter van de CvE commissie voor een herziening van het examenprogramma aardrijkskunde havo/vwo aardrijkskunde
- projectleider van het landelijk expertisecentrum aardrijkskunde
- betrokken bij landelijk overleg watereducatie
- projectleider van twee door OCW betaalde werkgroepen van leraren aardrijkskunde
- het vak aardrijkskunde onder de aandacht brengen van politiek en media
- mede-initiatiefnemer van een nieuw geoportal voor het aardrijkskunde-onderwijs.
- het promoten van de Geo Future School
- organisator van nascholing aardrijkskunde voor docenten aardrijkskunde
- begeleider van promotietrajecten over kwaliteitsverbetering in het aardrijkskunde
- co-chair van de IGU Commission on Geographical Education en als zodanig betrokken bij het opstellen van een nieuw International Charter for Geography Education.

- lid van de editorial boards van International Research in Geographical and Environmental Education, Zeitschrift für Geographiedidaktik, Journal of Research and Didactics in Geography, European Journal of Geography, Review of International Geographical Education Online en Geografie.

- **Geo Future School**

Geo Future School is een nieuwe stroom in het voortgezet onderwijs, voor vmbo, havo en vwo, die leerlingen stimuleert na te denken over de toekomst. Een belangrijk onderdeel van een Geo Future School is dat scholen samenwerken met bedrijven, zodat leerlingen in aanraking komen met levensechte vraagstukken. In februari is er een bijeenkomst gehouden voor bedrijven. Ongeveer 25 geïnteresseerden waren aanwezig. De reacties waren positief op het concept en er zijn tips gegeven om het aan te scherpen. Een aantal pilotscholen is gestart met Geo Future School.

Ook is gewerkt aan het maken van de modules voor Geo Future School. Onderdeel van Geo Future School is dat scholen zelf modules maken die aansluiten bij het concept. Deze modules kunnen vervolgens ook gebruikt worden op andere Geo Future Schools. De modules die zijn ontwikkeld door de initiatiefnemers van Geo Future School en kunnen worden beschouwd als voorbeeldmodules. Op de KNAG Onderwijsdag is er een workshop gegeven over Geo Future School en ter gelegenheid van die workshop is er een informatieve website gemaakt: www.geofutureschool.nl. In 2015 komt er een vernieuwde website.

Docenten worden onder andere via de Nieuwsbrief Onderwijs en Geografie op de hoogte gehouden van de vorderingen. De initiatiefnemers worden door docenten regelmatig uitgenodigd om in gesprek te gaan met de aardrijkskundesectie en schoolleiding.

Daarnaast is er eind 2014 een subsidie toegekend aan Geo Future School door het Europees Platform. Deze subsidie mag besteed worden aan de internationalisering en ontwikkeling van Geo Future School.

- **Syllabuscommissie havo/vwo**

In 2014 is er door de syllabuscommissie havo/vwo verder gewerkt aan het updaten van de syllabi voor havo en vwo. De nieuwe syllabi worden naar verwachting medio 2015 afgerond. De commissie bestaat uit Iris Pauw, Japke van Es, Ineke de Bock, Arij Eijlsberg, Rob Adriaens en Han Noordink. Joop van der Schee is voorzitter van de syllabuscommissie.

- **Lobby-activiteiten**

In 2013 is gestart met een lobby voor watereducatie in het vak aardrijkskunde. Deze lobby is in 2014 voortgezet. Er zijn diverse gesprekken gevoerd met de Unie van Waterschappen, het ministerie van Infrastructuur & Milieu en de Topsector Water. Resultaat is dat er financiering is gekomen om regionale netwerken op te zetten. Bij die regionale netwerken wordt uitgegaan van de diverse hogescholen waar leraren aardrijkskunde worden opgeleid. In dat netwerk komen lerarenopleiders, leraren in opleiding, docenten en de waterschappen bij elkaar. Doel is om samen te kijken waar docenten behoefte aan hebben en of de waterschappen dat kunnen bieden.

Begin 2014 schreef het KNAG een brief aan de minister van Onderwijs om onze zorgen aan te geven over de vele aandacht voor taal en rekenen en de positie van de zaakvakken. Deze brief is daarom mede-ondertekend door experts van geschiedenis en natuur & techniek. U vindt deze brief in bijlage VIIa.

De Onderwijsraad deed in 2014 een oproep om mee te denken over het 'Curriculum van de toekomst'. Het KNAG ging op de uitnodiging in en schreef een brief met daarin de bijdrage die het vak aardrijkskunde zou kunnen leveren. U vindt deze brief in bijlage VIIb. Naar aanleiding van het uitkomen van het rapport 'Eigentijds curriculum' van de Onderwijsraad is deze brief later ook verstuurd naar de vaste kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

- **Vertegenwoordiging**

Diverse medewerkers en vrijwilligers zetten zich in als vertegenwoordiger van het KNAG bij andere organisaties.

- Atlantische Onderwijscommissie: Frederik Oorschot
- Platform VVVO: Annelies Beek
- CvE-vakcommissie vmbo: Dorrie Driedonks
- CvE-vakcommissie havo/vwo: Jos Oostveen
- vaksectie NLT bij de Nederlandse Vereniging voor het Onderwijs in de Natuurwetenschappen (NVON): Eelke Snabilié
- Aardrijkskunde Olympiade: Anouk Adang, Theo Hoebink
- Registersubcommissie aardrijkskunde: Franc Boer, Sjaak van der Lee, Karen van Huygevoort.

- **Glazen Globe**

De jury van de Glazen Globe heeft afscheid genomen van Billy Gunterman en Ursula van der Tak. Zij hebben zich jaren ingezet voor de Glazen Globe. In 2014 zijn Wouter van den Berg (docent aardrijkskunde havo/vwo) en Anne-

lies Beek (KNAG) de jury komen versterken. Daphne Rijborz (voorzitter), Marieke Kleinhuis, Ans Meens, Marca Wolfensberger blijven juryleden bij de Glazen Globe.

De Glazen Globe wordt tweejaarlijks uitgereikt aan het beste aardrijkskundige jeugdboek. Op de KNAG Onderwijsdag 2015 wordt de prijs weer uitgereikt.

3.2 Op datum

- **26 februari**

Partnerbijeenkomst Geo Future School

Scholen die samen met bedrijven modules ontwikkelen is een van de kenmerken van Geo Future School. Op 26 februari is een bijeenkomst gehouden voor bedrijven die mogelijk partner kunnen worden van Geo Future School. Ongeveer 25 bedrijven waren aanwezig bij deze bijeenkomst op het GeoFort. De reacties waren positief. Naar aanleiding van de bijeenkomst is het concept aangescherpt. In 2015 wordt een vervolg gegeven aan dit partnerprogramma.

- **7 t/m 11 april
GeoWeek**

De achtste editie van het project de GeoWeek vond dit jaar plaats in de week van 7 t/m 11 april 2014. Het doel van de GeoWeek is scholieren in de leeftijd van 10- 15 jaar (groep 7 & 8 PO en klas 1-3 VO) enthousiast te maken voor de goede toekomstmogelijkheden binnen het werkveld.

Scholieren doen veldwerk bij Waterschap Hunze en Aa's

Geografische bedrijven bieden verschillende soorten expedities aan, waarbij leerlingen zelf aan de slag kunnen. Dit kan door een gastles van een GeoProf in de klas, een bezoek aan het bedrijf, of een expeditie naar een veldwerklocatie. Het bedrijf of instelling bedenkt en maakt zelf de expeditie. Hierbij draait het om de meer technische kanten van het vakgebied en staat 'zelf doen' voorop.

Door tijdens deze achtste editie vast te houden aan de structuur en routine die tijdens de voorgaande edities ontstaan is, en door de evaluatiepunten van afgelopen jaren mee te nemen en te verwerken zijn we er in geslaagd een goede GeoWeek neer te zetten, met een recordaantal deelnemers.

De GeoWeek werd dit jaar gefinancierd door verschillende partijen: Expertisenetwerk Bodem en Ondergrond (ENBO), Unie van Waterschappen, Ministerie van Infrastructuur en Milieu, en EBN.

Zodoende stonden verschillende thema's dit jaar centraal. 'Bodem' en 'Water' waren deze editie sterk vertegenwoordigd in de GeoWeek, maar ook expedities rondom het thema 'geo-informatie' werden aangeboden.

Aan de GeoWeek 2014 hebben in totaal 4044 leerlingen deelgenomen. Dit is een stijging van 795 leerlingen ten opzichte van vorig jaar. 47 bedrijven hebben samen 152 expedities uitgevoerd (85 gastlessen, 34 bedrijfsbezoeken, 33 veldwerkexpedities).

Tijdens deze GeoWeek zijn er meer expedities aangeboden dan afgelopen jaar, waardoor docenten meer keuzemogelijkheid hadden. Ook hebben alle bedrijven zich op tijd aangemeld, zodat bij het opengaan van de inschrijvingen alle aangeboden expedities online stonden. En directeurs van het primair onderwijs zijn door een emailing, in plaats van een papieren mailpack op de hoogte gebracht van de GeoWeek. Dit heeft zeker bijgedragen aan een hoger deelnemersaantal dan voorgaande jaren.

Naast de deelnemende bedrijven hebben ook verschillende vakbladen en regionale omroepen over de GeoWeek bericht. Het tweede persbericht "Recordaantal deelnemers GeoWeek" trok de aandacht van lokale omroepen en aan vier lokale omroepen is een radio-interview gegeven over de GeoWeek: Omroep Twente, RTV Assen, RTV Arnhem en Omroep Flevoland.

- **9 april
Vakoverstijgende Pabo-dag**

Op 9 april kwamen ongeveer 90 docenten geschieden, natuur/milieu/techniek en aardrijkskunde bijeen op de vakoverstijgende pabo-dag. Het thema was 'Zaakvakonderwijs in (inter)actie'. De plenaire lezingen gingen over de rol van taal bij kennisontwikkeling (Jan Berenst, lector Taalgebruik en Leren aan NHL Hogeschool) en over vraaggestuurd leren door mindmapping (Harry Stokhof, docent sociale wereldoriëntatie aan de HAN). Daarnaast werden 8 verschillende workshops aangeboden. De dag vond plaats op de Marnix Academie in Utrecht.

- **19, 24, 26 mei
Landelijke examenbesprekingen**

Na de centrale examens aardrijkskunde, eerste tijdvak, zijn er op diverse plaatsen in het land regionale bijeenkomsten georganiseerd om de examens te bespreken. Dit jaar waren er ook op een aantal nieuwe locaties regionale besprekingen over het vmbo-examen. Op 19 mei (havo), 24 mei (vmbo) en 26 mei (vwo) waren de landelijke examenbesprekingen. De resultaten daarvan zijn als verslag gepubliceerd op de website van het KNAG en gecommuniceerd met het College voor Examen.

- **4-6 juni**
Finale Aardrijkskunde Olympiade

In 2014 werd de 21ste editie van de Aardrijkskunde Olympiade gehouden. Op scholen in het hele land konden leerlingen meedoen. De 15 beste leerlingen namen deel aan de finale op 4, 5 en 6 juni, die in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen werd georganiseerd. De finale was in Groningen, het veldwerk in Zeegse (Drenthe).

Hanneke Heeres reikt de veldwerkprijs uit aan Thomas Bolden

De eerste prijs ging naar Annejet Tuinstra (SG Het Erasmus). De Veldwerkprijs was Thomas Bolding (Stedelijk Gymnasium Utrecht). Niels van der Voort won de Theorieprijs. De vierde prijs ging naar Titus Kruijssen (Stedelijk Gymnasium Arnhem). Deze vier leerlingen mochten Nederland vertegenwoordigen op de Internationale Aardrijkskunde Olympiade in Krakau, Polen.

- **30 juli - 5 augustus**
Internationale Aardrijkskunde Olympiade (iGeo)

Van 12 t/m 18 augustus was de Internationale Aardrijkskunde Olympiade in het Poolse Krakau. Er deden 144 leerlingen uit 36 landen mee. Namens Nederland wist Titus Kruysen een bronzen medaille in de wacht te slepen, net als het jaar ervoor in Kyoto. Het Nederlandse team maakte de theorietoets en multimediovraagstukken voortreffelijk, maar het veldwerk ging ze wat minder goed af.

De Nederlandse delegatie in Krakau

- **1 oktober**
Pabo-dag Aardrijkskunde

Het thema van de Pabo-dag voor docenten aardrijkskunde op de Pabo's was dit keer 'hoe maak ik hier nu aardrijkskunde van?'. In de ochtend is bijgepraat over de ontwikkelingen, zoals de nieuwe toelatingseisen voor de pabo en de vakprofielen. Ook heeft een student van de KPZ vertelt over zijn afstudeerproject. De middag stond in het teken van het delen van lesmateriaal en het bediscussieren daarvan. Er waren ongeveer 20 aanwezigen. De dag vond plaats bij de Katholieke Pabo Zwolle (KPZ).

- **7 november**
KNAG Onderwijsdag

De KNAG Onderwijsdag was dit jaar op 7 november in Schouwburg Almere. De Onderwijsdag stond in het teken van 'Duurzame leefomgeving'. Na het openingswoord van KNAG-voorzitter Henk Ottens sprak Henk Mulder (wethouder Ruimte, Wonen en Wijken gemeente Almere) over duurzame stad Almere. Appy Sluijs (hoogleraar paleoceanografie) ging in op klimaatverandering in het verleden en de toekomst. Maarten Kleinhans (hoogleraar geowetenschappen) sprak over het spel van water en zand in rivieren en delta's.

foto's: Lize Kraan fotografie

In de middag waren er 30 workshops over onder meer duurzaamheid, energie en sport in de stad. Ook waren er onderwijsworkshops, over bijvoorbeeld watereducatie en onderzoek in de klas. De meeste presentaties staan op de website van het KNAG. Ook ging een deel van de bezoekers op excursie, naar windmolenpark Alexia en naar de rafelranden van Almere. De hele dag was er een informatiemarkt. Er waren 830 deelnemers. In totaal waren er 950 geografen aanwezig (inclusief sprekers en standhouders).

Tijdens de Onderwijsdag is ook de KNAG Onderwijsprijs uitgereikt aan Anton Kanneworff (zie pagina 8).

- **11 december**
Presentatie 'Schoolexamens a la carte vmbo'

De Werkgroep Schoolexamens vmbo, bestaande uit vmbo-docenten heeft in 2013 en 2014 gewerkt aan met maken van vragen over de schoolexamenonderwerpen van het vernieuwde examenprogramma. De vragen zijn op cd-rom uitgebracht en deze is gepresenteerd tijdens een speciale bijeenkomst op 11 december. De commissie heeft een aantal vragen belicht en enkele tips gegeven over het maken van vragen. Er waren ongeveer 35 docenten aanwezig. De bijeenkomst was op het KNAG.

4.2 Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie (TESG)

Het KNAG publiceert in samenwerking met de Britse uitgeverij Wiley het Engelstalige wetenschappelijke journal 'Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie' (TESG). Het tijdschrift publiceert artikelen uit de hele wereld, maar biedt ook een podium aan Nederlandse onderzoekers. Vele duizenden wetenschappers hebben toegang tot de artikelen.

Zoals gebruikelijk zijn in 2014 vijf nummers van het tijdschrift verschenen. Twee van de vijf nummers waren 'special issues'. De drie overige waren reguliere nummers. Nummer 2 stond onder gastredactie van Brian Doucet en stond geheel in het teken van gentrificatie. Nummer vijf was een special issue had geheel was gewijd aan de migratie van hoger opgeleiden. Gastredacteuren waren Gery Nijenhuis en Maggi Leung.

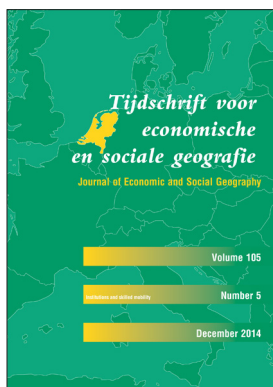
De vaste rubrieken van het tijdschrift zijn in 2014 gecontinueerd. In de terugkerende rubrieken 'Outlook on Europe' en 'Window on the Netherlands' is ruimte voor korte artikelen over actuele onderwerpen uit respectievelijk Europa en Nederland. In de rubriek The Netherlands is Maps beschrijven Piet Pellenbarg en Paul van Steen aan de hand van een kaart een ruimtelijk verschijnsel in Nederland.

De redactie heeft ingediende reguliere artikelen op kwaliteit beoordeeld en ter beoordeling naar collega-wetenschappers gestuurd. Er zijn drie redactievergaderingen geweest, op 15 januari, 2 april en 15 oktober.

In 2014 bestond de redactie uit de volgende leden:

prof. dr. Frank van Oort (hoofdredacteur)
dr. Bouke van Gorp (eindredacteur)
dr. Manuel Aalbers
dr. Justin Beaumont (tot 1-5-2014)
dr. Martijn Burger
prof. dr. Jouke van Dijk
prof. dr. Huib Ernste (Outlook on Europe)
dr. David Evers (Outlook on Europe)
dr. Virginie Mamadouh (tot 1-1-2015)
dr. Rianne van Melik (per 1-4-2014)
dr. Mirjam Ros-Tonen
dr. Veronique Schutjens (Window on the Netherlands)
dr. Guus van Westen (tot 1-1-2015)
Redactiesecretariaat: Ferry Devilee

In juni 2014 was er het heugelijke nieuws dat de Impact Factor van TESG was gestegen van 0.753 naar 1.012. De Impact Factor is indicatie voor de mate waarin artikelen uit TESG worden geciteerd door andere tijdschriften. TESG in de 'ISI Journal Citation Reports Ranking' in de categorie Geografie op de 40ste

plaats van 76 journals (44/72 in 2012). In de categorie Economie staat TESG op de 133ste plaats van 332 journals (175/332 in 2012).

In 2014 zijn 85 nieuwe manuscripten ingediend. De rejections rate is gemiddeld ongeveer 35 %. Dat wil zeggen dat 35 % van de aangeboden manuscripten afgewezen wordt (al dan niet op grond van een externe beoordeling).

Er zijn 345 instituutsabonnementen op TESG. In totaal 3864 bibliotheken hebben betaald toegang tot de digitale archieven van het tijdschrift. Nog eens 4586 instituten in ontwikkelingslanden hebben via verschillende filantropische initiatieven toegang tot TESG-artikelen.

4.3 Digitale nieuwsbrieven

Het KNAG houdt leden en andere geïnteresseerden op de hoogte van nieuws en ontwikkelingen door middel van twee digitale nieuwsbrieven.

De KNAG Nieuwsbrief informeert belangstellenden over activiteiten van het KNAG en ontwikkelingen in de wereld van de geografie. De KNAG Nieuwsbrief wordt gelijktijdig met het uitkomen van Geografie verzonden. In 2014 zijn negen edities van deze nieuwsbrief verstuurd aan ongeveer 2900 abonnees.

De KNAG Nieuwsbrief Onderwijs is specifiek bedoeld voor docenten aardrijkskunde. De nieuwsbrief behandelt onderwerpen als onderwijsbeleid, nascholingen, conferenties en aankondigingen. In 2014 zijn 10 edities van deze nieuwsbrief verstuurd naar ongeveer 1400 geabonneerden.

4.4 Sociale Media

In 2014 heeft het KNAG haar aanwezigheid op sociale media verder opgevoerd. Sociale media maken het mogelijk op snel en laagdrempelig informatie te delen, en maakt het de gebruikers makkelijker om te reageren.

Tijdens de expeditie naar Jan Mayen konden geïnteresseerden via de Facebook-timeline van het KNAG op de hoogte blijven van de gebeurtenissen tijdens de expeditie.

Op Facebook heeft het KNAG ongeveer 500 volgers. Op Twitter zijn er ongeveer 700 volgers en de KNAG-groep op LinkedIn heeft ongeveer 1200 leden.

Bijlage I - KNAG-leden en abonnees, 2012-2015

Contributie Categorie	18-1-2012	15-1-2013	15-1-2014	15-1-2015
lid zonder tijdschrift	92	85	77	75
lid zonder tijdschrift reductie	16	14	14	13
lid zonder tijdschrift student	0	0	0	0
lid VVFG zonder tijdschrift	32	31	33	32
lid VVFG zonder tijdschrift reductie	4	4	4	2
lid VVFG zonder tijdschrift student	0	0	0	0
totaal aantal leden zonder tijdschrift	144	134	128	122
lid met Geografie	1481	1444	1416	1423
lid met Geografie reductie	650	653	662	645
lid met Geografie student	461	468	474	410
lid VVFG met Geografie	33	31	28	30
lid VVFG met Geografie reductie	5	6	7	7
lid VVFG met Geografie student	1	0	0	0
lid met Geografie en TEGS	98	99	98	95
lid met Geografie en TEGS reductie	23	20	21	23
lid met Geografie en TEGS student	52	58	59	54
totaal aantal leden met abo Geografie	2804	2779	2765	2687
lid met uitsluitend TEGS	12	11	8	8
lid met uitsluitend TEGS reductie	2	0	0	0
lid met uitsluitend TEGS student	1	1	0	0
totaal aantal leden met abo TEGS	188	189	186	180
totaal aantal leden KNAG/VVFG	2963	2925	2901	2817
abo Geografie instelling	172	169	159	159
abo Geografie via agent	85	81	86	75
abo Geografie particulier	7	6	6	5
abo Geografie gratis	27	27	27	28
totaal aantal abonnementen Geografie	3095	3062	3043	2954
totaal aantal reductieleden	700	697	708	690
totaal aantal studentleden	515	527	533	464
NB studentleden 18-01-2012 incl 86 x cadeau-abonnement van RUG of UvA, 15-01-2013 incl 80 x cadeau-abonnement, 15-01-2014 incl 89 x cadeau-abonnement, 15-01-2015 incl 38 x cadeau-abonnement				
reductieleden zijn als volgt verdeeld:				
overgang (van student naar normaal tarief)	41	34	46	36
pensioen	208	207	207	205
docent basisschool	6	6	9	9
docent VMBO	358	372	370	365
VLA-lid	18	16	15	16
baanloos	54	48	47	47
AIO/OIO	15	14	14	12

Bijlage II - Afdelingen, commissies en regionale kringen

- Bestuur Afdeling Onderwijs

A.C. (Bram) Kluiters - voorzitter

drs. R.T.A. (Rob) Adriaens

A.M. (Annelies) Beek MSc - secretaris

drs. J.G.M. (Hans) Palings

drs. J. (Jeroen) Rijlaarsdam

M.P. (Ria) van Santvoort

R. (Rianne) Tolsma

drs. N.G. (Nanno) Vlaanderen

- Commissie basisonderwijs / pabo

drs. J. (Jans) Koene

J. (Johan) Nawijn

D. (Daphne) Rijborz

prof. dr. J.A. (Joop) van der Schee

- Werkgroep Schoolexamens vmbo

drs. N.G. (Nanno) Vlaanderen

M. (Maikel) Arts

T. (Tineke) van Asselt

T. (Thijs) Berlo

R. (Remco) Dudink

Y. (Yvonne) van Haaren

A. (Arjen) Hoogendoorn

K. (Karen) van Huygevoort

A. (Annelies) Laarman

- Afdeling Historische Geografie

dr. A. (Adri) de Kraker

prof. dr. H. (Hans) Renes

- Vakvereniging Fysische Geografie

(onafhankelijke vereniging, gelieerd aan het KNAG)

drs. H.R.A. (Dirk) van Hout - voorzitter

dr. M. (Marcel) van der Perk - secretaris/penningmeester

dr. K.F. (Kenneth) Rijdsdijk

drs. H.E. (Hugo) Bouter

T. (Tim) Schuring

Zeven vertegenwoordigers van vier aardwetenschap-

penlijke studieverenigingen: GAOS uit Amsterdam

(UvA); GeoVUsie uit Amsterdam (VU); Pyrus, Wagenin-

gen (WUR); Utrechtse Aardwetenschappen Vereniging,

Utrecht (UU)

- GAIA (netwerk voor vrouwen uit de aardwetenschappen)

drs. M. (Marieken) van der Sluis-Meijerink

J. (Joke) Walkate MSc

J. (Jerney) Juedell MSc

S. (Sanne) Vogels MSc

- Kascontrolecommissie 2014

dr. B.J. (Barend) Köbben

mr. R. (Rob) Paaijmans

- Kring Amsterdam

drs. H.A. (Henk) Roelofsen - voorzitter/secretaris

dhr. K.J.M. (Karel) Buysrogge - penningmeester

dhr. C.J.T.M. Boots

mw. A.A.H. de Koningh

- Kring Utrecht

drs. Y.H. (Yvonne) Damen - voorzitter

drs. M.J. (Maarten) Kimmel - secretaris

drs. F.J. den Hartog-Koet - penningmeester

drs. M. (Maja) Niemeyer-Wallis

- Kring Oost

P.A.G. (Piet) Loogman - voorzitter

C.C.Th. (Clarinus) Nauta - secretaris

N. (Nanita) Bouter-Trenning - penningmeester

Bijlage III - Regionale examenbesprekingen 2014

Plaats	Naam	School	HAVO	VWO	VMBO
Alkmaar	Anke van der Zee Tim Jonker Bard Heilweiler	Horizon College Jac. P. Thijssse College Jac. P. Thijssse College	x	x	x
Amsterdam	Bas Boomstra Steven Roosendaal	Vossius Gymnasium Pieter Nieuwland College	x	x	
Bemmel	Melanie Lodder	Over Betuwe College			x
Breda	Jos Jacobs en Peter Baden	OLV Breda en Stedelijk Gynasium	x	x	
Den Haag	Martin Bakker Kees Kerstholt	Segbroek college	x	x	
Doetinchem	John Dales	Graafschap College	x	x	
Eindhoven	Franc Boer	Van Maerlantlyceum	x	x	x
Enschede	Peter Borggreve	Stedelijk Lyceum	x	x	
Goes	N.J. Valk / gastheer J.A. Dek	Ostrea Lyceum	x	x	
Gouda	Hester de Priëlle		x	x	x
Groningen	Bernard van den Acker	Zernike College, locatie Helperbrink	x	x	
Haarlem	Karel Blommesteijn	Stedelijk Gymnasium Haarlem	x	x	
Harderwijk	G.K. Wessels	Chr. College Groevenbeek	x	x	
Holten	Piet Loogman	Waerdenborch	x		
Lochem	Nanita de Bouter	Staring College			x
Monnickendam	Kimberley Vonk	Bernard Nieuwentijt College			x
Nijmegen	Fer Hooghuis Marijke Dalmulder	ROC Nijmegen VAVO	x	x	x
Nijverdal	Clarinus Nauta	College Noetsele		x	x
Rotterdam	Pieter Claessens	Libanon Lyceum	x	x	
Sittard	Wil Strik	Trevianum	x	x	
Sneek	Andre Talman	RSG Magister Alvinus	x	x	
Utrecht	Maarten Kimmel	Christelijk Gymnasium Utrecht	x	x	
Zwolle	Theo Peenstra	Windesheim Zwolle			x

Bijlage IV - Overzicht redacties

- Redactie Geografie

Kernredactie

dr. R.H. (Ronald) Kranenburg - hoofd- en beeldredactie

mw. drs. G. (Gemmeke) van Kempen - eindredactie

drs. B. (Barend) Köbben - kaartredactie

Grote redactie

dr. M.B. (Manuel) Aalbers

dr. B. (Bernd) Andeweg

A.M. (Annelies) Beek MSc

dr. T. (Tine) Béneker

drs. P. (Pim) Beukenkamp

drs. J. (Jeroen) Bosman

dr. F. (Frank) van Dam

drs. H. (Henk) Donkers

dr. P. (Peter) Druiven

dr. P. (Peter) Groot

drs. R. (Roosmarijn) Haring

dhr. S. (Stan) van der Heijden

prof. dr. G.-J. (Gert-Jan) Hospers

dr. H. (Henk) van Houtum

drs. H. (Hans) de Jong

prof. dr. S. (Steven) de Jong

drs. M.A.M. (Moniek) Löffler

drs. M.W.C. (Annemieke) Logtmeijer

dr. V.D. (Virginie) Mamadouh

drs. H. (Henk) Notté

mw. drs. M.C.A. (Monique) Roso

prof. dr. J.A. (Joop) van der Schee

dr. B. (Bas) Spierings

- Redactie Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie

prof. dr. F.G. (Frank) van Oort (hoofdredacteur)

dr. B.H. (Bouke) van Gorp (eindredacteur)

dr. M.B. (Manuel) Aalbers

dr. J.R. (Justin) Beaumont (boekbesprekingen) (tot 1-5-2014)

dr. M. (Martijn) Burger

prof. dr. J. (Jouke) van Dijk

prof. dr. H. (Huib) Ernste (Outlook on Europe)

dr. D. (David) Evers (Outlook on Europe)

dr. V.D. (Virginie) Mamadouh (tot 1-1-2015)

dr. R. (Rianne) van Melik (per 1-4-2014)

dr. M.A.F. (Mirjam) Ros-Tonen

dr. V. (Veronique) Schutjens (Window on the Netherlands)

dr. A.C.M. (Guus) van Westen (tot 1-1-2015)

Bijlage V - Mediaverzicht 2014

Een selectie van berichten uit de media over het KNAG en haar activiteiten in 2014

- Geografie

22 februari	NRC	Welke stad ligt dichterbij ons: Kiev of Lissabon?
-------------	-----	---

- GeoWeek

17 maart	Twente FM - Twente wordt wakker	Radio-interview
7 april	Omroep Flevoland	Radio-interview

- Expeditie Jan Mayen

12 augustus	BN De Stem	400 jaar na ontdekking Jan Mayen gezamenlijke expeditie marine en wetenschap
16 augustus	Telegraaf / telegraaf.nl	Expeditie aangekomen bij Jan Mayen

- Aardrijkskunde olympiade / iGeo

12 juni	Tubantia.nl	Leerling Erasmus Almelo wint Aardrijkskunde Olympiade
---------	-------------	---

- Adviescommissie aardrijkskundige namen in Nederland

25 juli	Binnenlands Bestuur	Ruim 700 ideeën voor naam fusiegemeente
4 november	nos.nl	Meierijstad nieuwe Brabantse fusiegemeente

- KNAG Onderwijsdag

11 november	dichtbij.nl	Hervormd Lyceum Zuid heeft beste docent aardrijkskunde van Nederland
-------------	-------------	--

Leerlingen op expeditie in de GeoWeek

dinsdag 28-01-2014 14:23

In geo-sectoren als bodem, water, en (digitale) cartografie is het belangrijk de aanwas van professionals op peil te houden. Zo blijft de Nederlandse concurrentiepositie in de wereld behouden, aldus het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG).

Om leerlingen op jonge leeftijd (10-15 jaar) de interessante beroepsperspectieven in de geo-sector in de praktijk te laten zien, organiseert het KNAG van 7 t/m 11 april voor de achtste keer de GeoWeek. Onder begeleiding van GeoProfessionals maken leerlingen tijdens de GeoWeek kennis met het geo-werkveld en de meer technische kanten van aardrijkskunde. 'Zelf doen' staat hierbij voorop. Leerlingen doen bijvoorbeeld grondboringen, nemen watermonsters, meten land of leren werken met geografische-informatie-systemen.

De GeoWeek wordt gehouden in de week van 7 t/m 11 april 2014. Docenten kunnen hun klas vanaf nu aanmelden via www.geoweeek.nl. Deelname is gratis.

Recordaantal deelnemers GeoWeek

donderdag 13-03-2014 10:49

Van 7 t/m 11 april gaan leerlingen van 10-15 jaar in heel Nederland op expeditie met aardrijkskunde. In deze week leren ze van geo-professionals de leuke en technische kanten van het vak. Al ruim 3700 leerlingen doen mee, een record!

In de praktijk ontdekken de leerlingen de goede toekomstmogelijkheden van verschillende geo-sectoren als bodem, water, en (digitale) cartografie. Dit is belangrijk, want door de aanwas van professionals in deze sector blijft de Nederlandse concurrentiepositie behouden.

Zo is er bijvoorbeeld een expeditie op het Domplein, Utrecht. Hier onderzoeken leerlingen de diepere aardlagen van Nederland en komt de wereld onder hun voeten tot leven. Of denk aan de waterschappen die voor vele leerlingen gastlessen en excursies op poten hebben gezet om te informeren over hoe zij Nederland veilig en droog houden.

Opgeven kan nog tot 20 maart. Deelname is gratis

Uitnodiging: als verslaggever mee op Geo-Expeditie

woensdag 02-04-2014 17:06

Op maandag 7 april gaat de achtste editie van de GeoWeek van start. Ruim 4000 leerlingen van 10-15 jaar zullen tijdens de week van 7 t/m 11 april kennismaken met de goede en leuke toekomstmogelijkheden in het geotechnisch werkveld.

Vijftig geo-bedrijven uit het hele land stellen hun deuren open. Leerlingen gaan zelf aan de slag met de dagelijkse werkzaamheden van de professionals. 'Zelf doen' is voor de leerlingen een waardevolle ervaring. Wellicht zijn deze leerlingen de geotechnici van de toekomst.

Wilt u als verslaggever mee op expeditie en bijvoorbeeld zien hoe leerlingen een watermonster nemen, grondboren op het schoolplein of de school opmeten en in kaart brengen? Dat kan! Met 150 verschillende expedities is er altijd wel één in uw regio te vinden.

Aardrijkskunde gaat over duurzaamheid

woensdag 05-11-2014 17:04

Een meerderheid van de Tweede Kamer vindt dat duurzaamheid meer op de kaart gezet moet worden in het onderwijs. Het aardrijkskundeonderwijs biedt hiervoor veel aanknopingspunten. De relatie mens - natuur staat centraal bij het vak. Kennis over die relatie is cruciaal voor de wereldburgers van nu en morgen. Duurzaamheid is direct verbonden met de onderwerpen in het aardrijkskundeonderwijs zoals klimaat, water, energie- en grondstoffen, de leefbare stad, arm-rijk, voedselvoorziening en mobiliteit.

Vrijdag 7 november komen 1.000 aardrijkskundedocenten bij elkaar in Schouwburg Almere voor kennisuitwisseling en nascholing over het thema 'Duurzame leefomgeving'. Dit gebeurt tijdens de Onderwijsdag van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG), landelijk een van de grootste onderwijsbijeenkomsten voor een afzonderlijk schoolvak.

Beste docent aardrijkskunde van Nederland

vrijdag 07-11-2014 17:04

Anton Kannevorff, docent aardrijkskunde aan het Hervormd Lyceum Zuid in Amsterdam, is de winnaar van de KNAG Onderwijsprijs. Dit maakte het KNAG (Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap) vrijdag 7 november bekend op de Onderwijsdag in Almere. 1.000 collega's waren getuige.

Kannevorff verdient volgens de jury de prijs omdat hij een bijzonder enthousiaste en actieve aardrijkskundedocent is. Hij zit vol goede ideeën en heeft veel inzicht, geduld en inlevingsvermogen. Met deze bijzondere kwaliteiten heeft hij ook als decan veel leerlingen geholpen de juiste richting te bepalen voor hun verdere toekomst en veel beginnende docenten opgeleid. Buiten zijn school, draagt Kannevorff al jarenlang zorg voor goede examens aardrijkskunde. Daarbij gaat alles bij hem altijd vergezeld van een dosis buitengewoon droge humor. Met alle jarenlange inspanningen en aandacht voor leerlingen, collega's en voor het vak, een zeer verdiende winnaar, aldus het KNAG.

Prof. dr. J.A. van der Schee
KNAG
Postbus 805
3500 AV Utrecht

Utrecht, 23 april 2013

Mevr. dr. M. Bussemaker
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Geachte mevrouw Bussemaker,

Via ouders van basisschoolleerlingen en via pabo leerkrachten bereiken ons de afgelopen maanden steeds meer geluiden dat er steeds minder tijd is voor aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek op basisscholen omdat alle aandacht uitgaat naar taal en rekenen en er veel druk wordt ervaren in verband met de Cito-scores.

Wij vinden dat geen goede ontwikkeling. Wij onderschrijven het streven van OCW om over de volle breedte van het onderwijs de lat hoger te leggen en de prestaties te verbeteren. Bij die volle breedte horen ook vakken als aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek. Deze kennisvakken zijn onmisbaar in de algemene vorming en dienen dan ook op een goed en controleerbaar niveau onderwezen te worden.

Scholen zien het belang van aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek. Wij zien zwaarwegende redenen om de vakken uit het onderdeel wereldoriëntatie niet alleen op te nemen in de centrale eindtoets, maar ook serieus mee te laten tellen. Als 'kennis van de wereld om je heen' er toe doet, dan dient die kennis in de eindtoets een gelijke behandeling te krijgen als taal en rekenen.

Om de burgers van morgen voor te bereiden op vragen over belangrijke zaken als cultuur, voedsel, water, energie, duurzaamheid en innovatie, hebben leerlingen van nu kennis en vaardigheden nodig die centraal staan bij de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek. Het betreft thema's die te belangrijk zijn om niet echt mee te tellen als het gaat om kennisontwikkeling en (wereld)burgerschapsvorming met het oog op morgen!

Taal, rekenen en wereldoriëntatie kunnen niet zonder elkaar. Aardrijkskunde en geschiedenis zijn bijzonder talige vakken en er wordt bij aardrijkskunde en natuur & techniek ook veel gerekend. Wij willen graag aan die samenwerking tussen vakken een bijdrage leveren samen met de pabo's, de landelijk expertisecentra en het werkveld om zo de kwaliteit van het onderwijs op basisscholen te verbeteren.

Concreet zouden wij gaarne door u uitgenodigd worden voor een gesprek over de positie en vormgeving van de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek in het basisonderwijs.

In afwachting van uw reactie, met vriendelijke groet,

Joop van der Schee, hoogleraar onderwijsgeografie KNAG en Vrije Universiteit Amsterdam

Mede namens:

Prof. dr. Carla van Boxtel, bijzonder hoogleraar historische cultuur en educatie aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam en directeur van het Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken aan de Universiteit van Amsterdam.

Drs. Huib van Drooge, voorzitter Nederlandse Vereniging voor het Onderwijs in de Natuurwetenschappen.

Prof. dr. Harrie Eijkelhof, projectleider ECENT (Expertisecentrum voor lerarenopleidingen Natuur en Techniek).

Dr. Marja van Graft, Voorzitter landelijk Pabonetwerk Natuur, Milieu & Techniek

Drs. Leen van den Oever, directeur Nederlands Instituut voor Biologie.

Prof. dr. Henk Ottens, voorzitter Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap.

*Frans Westerveen, pabo lerarenopleider aardrijkskunde en natuur & techniek
Lerarenopleidingen Hengelo Saxion Hogeschool.*

Dr. Arie Wilschut, lector voor de gammavakken aan de Hogeschool van Amsterdam.

Aan de voorzitter van de Onderwijsraad
Mevrouw prof. dr. G.T.M. ten Dam
Nassaulaan 6
2514 JS Den Haag

Ons kenmerk: 20140130002
Betreft: Curriculum van de toekomst
Datum: 30 januari 2014

Geachte mevrouw Ten Dam, geachte leden van de Onderwijsraad,

Wij zagen uw uitnodiging op de website van de Onderwijsraad om mee te denken over het 'Curriculum van de toekomst'. Als Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG), belangenbehartiger van de geografie, het schoolvak aardrijkskunde en de Nederlandse aardrijkskundedocenten, leveren wij hierbij graag onze bijdrage.

Allereerst willen wij opmerken dat in de curricula voor de verschillende vakken jarenlange ervaring en opgebouwde kennis is opgesloten. Vanzelfsprekend dient de inhoud en didactiek per vak door de docenten, de lerarenopleidingen en kennisinstellingen telkens aan de huidige eisen van de samenleving en veranderende wereld aangepast te worden. Dit gebeurt veelal op initiatief van en gecoördineerd door de vakvereniging. De directe betrokkenheid van docenten maakt het mogelijk dat het formele, het uitgevoerde en het gerealiseerde curriculum zoveel mogelijk met elkaar overeenkomen. Zo heeft het aardrijkskundeonderwijs zich onder de vlag van het KNAG de afgelopen decennia steeds succesvol vernieuwd.

Onze bijdrage aan het meedenken over het 'Curriculum van de toekomst' betreft dan ook een verdere actualisering. Bij een blik in de toekomst gaat het om zaken waarmee leerlingen te maken gaan krijgen, maar ook om het leren denken in verschillende toekomstscenario's. Dit alles hangt vanzelfsprekend samen met maatschappelijke en technologische ontwikkelingen.

Wij zien als in belang toenemend voor het onderwijs:

- *Digitale geletterdheid, technologie en visualisering*
Het is duidelijk dat we leven in een digitaal tijdperk en hiermee verband houdende vaardigheden en kennis die onmisbaar zijn voor leerlingen om nu en later goed te kunnen functioneren in de maatschappij. In de aardrijkskundeles is daar nu al aandacht voor via leren met Google Earth, digitale kaarten, Geografische Informatie Systemen (GIS), sociale media, serious games en virtual fieldwork. Aardrijkskunde is bij uitstek het vak om de wereld van nu en straks te visualiseren, te analyseren, te bediscussiëren en te presenteren. Het leren visualiseren en het gebruiken van beeldinformatie wordt voor leerlingen een steeds belangrijkere vaardigheid, daar ook presentatievaardigheden een steeds belangrijkere rol gaan spelen. Dankzij de moderne technologie kan ook steeds meer adaptief en gedifferentieerd geleerd worden. Individueel maatwerk is daarmee steeds beter mogelijk. Naast e-learning, dus ook a-learning en i-learning. De initiatieven op dit gebied verdienen meer support om ze verder uit te bouwen tot volwaardige curriculumonderdelen.

- *Complexe informatie verwerken en brugfunctie aardrijkskunde*
De hoeveelheid informatie die op ons afkomt, neemt toe en het goed leren ordenen, analyseren, waarderen en verwerken tot bruikbare informatie wordt steeds belangrijker. Naast kennisverwerving worden kennisverwervingsvaardigheden steeds belangrijker. Juist omdat aardrijkskunde een vak is waarin verschillende disciplines samenkomen – aardrijkskunde vormt een brug tussen alfa en bèta vakken want de relatie mens-natuur staat centraal – is het bij uitstek geschikt om leerlingen te trainen in het omgaan met complexe informatie. Dat kan bij aardrijkskunde startend vanuit concrete en actuele contexten. Naast natuurlijke aspecten komen daarbij ook sociaal-culturele, economische en politieke aspecten aan de orde. Het leren onderscheiden van hoofd- en bijzaken zorgt ervoor dat leerlingen beter in staat zijn voor ingewikkelde vraagstukken geïntegreerde oplossingen aan te dragen en het oefent hun vermogen tot integraal denken.
- *Mondialisering en wereldburgerschap*
De wereld wordt figuurlijk kleiner, maar de diversiteit blijft belangrijk. In een globaliserende wereld krijgen we steeds meer met andere landen, gebieden en culturen te maken. Kennis van verschillen en samenhang tussen en binnen gebieden geeft leerlingen een voorsprong als wereldburger en zal in de toekomst van groot belang zijn voor iedere Nederlander of Europeaan. Aardrijkskunde dient daarom een belangrijke plek te krijgen in het curriculum, in het primair onderwijs en in het voortgezet onderwijs.
- *Duurzaamheid*
Duurzaamheid is van toenemend belang om onze omgeving ook op termijn leefbaar te houden. Daartoe moeten leerlingen beschikken over kennis van mens en natuur, zaken die in aardrijkskunde samenkomen. Niet alleen natuurbehoud is daarbij een thema, maar ook bijvoorbeeld het thema gezonde steden. Geografen doen onderzoek op dit gebied. Een deel van de resultaten van dat onderzoek zou in een curriculum van de toekomst opgenomen moeten worden.
- *Afstemming op de beroepspraktijk*
Bij een modern curriculum hoort uitwisseling van kennis en ervaringen met de beroepspraktijk. Dat kan gerealiseerd worden door stages, excursies en veldwerken. Aardrijkskundige thema's als water, energie, klimaat en ruimtelijke ordening lenen zich uitstekend voor het opdoen van praktijkervaringen buiten de school. Bedrijven en instellingen kunnen zo thema's voor leerlingen laten leven en hen informeren over de beroepspraktijk, bekwaamheidseisen en vervolgoopleidingen.
- *Toekomstgerichtheid*
Leerlingen zijn zelf de toekomst. Leerlingen leren in modern onderwijs vraagstukken te analyseren vanuit een toekomstperspectief, zowel vanuit een theoretisch kader ('denken') als vanuit een praktijkgestuurd probleem ('doen'). Recent is onderzoek gedaan naar een verdere implementatie van toekomstgericht 'doen en denken' in het aardrijkskundeonderwijs (Pauw & Beneker 2012). En het KNAG heeft onlangs een **Geo Future School** plan ontwikkeld om juist de pijler toekomstgericht 'doen en denken' in het voortgezet onderwijs vorm te geven. Daarin zijn veel van bovengenoemde zaken opgenomen.

vervolg Curriculum van de toekomst, kenmerk 20140130002 d.d. 30 januari 2014

Wij verwachten met het bovenstaande een bijdrage te leveren aan het debat over hoe maatschappelijke en technologische ontwikkelingen nieuwe aanvullende eisen stellen aan leerlingen en docenten en op welke terreinen 'advanced skills' gevraagd worden. Binnen het aardrijkskundeonderwijs wordt al een aantal van deze vaardigheden geleerd. Ook vindt op enkele terreinen onderzoek plaats zoals ten aanzien van het gebruik van GIS in het Onderwijs (Favier, 2011) en het gebruik van denkvaardigheden (Karkdijk et al., 2013). *Last but not least*, is aardrijkskunde ook een vak dat de toekomst zelf nadrukkelijk als onderwerp heeft (Wevers, 2012).

Naast de overheid en de scholen nemen naar onze mening ook docenten zelf graag de verantwoordelijkheid voor het 'Curriculum van de toekomst'. Als docentenvereniging zou het KNAG bij deze ontwikkeling graag betrokken zijn. Door de betrokkenheid van docenten verwachten wij dat er, zoals eerder in deze brief gesteld, minder knelpunten zijn bij de omzetting van het formele curriculum via het uitgevoerde naar het gerealiseerde curriculum.

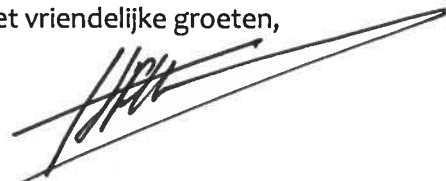
Andere aspecten in het onderwijs die u op uw website noemt, en die samenhangen met veranderingen in het curriculum, zoals leermiddelen, toetsing en de organisatie en bekwaamheden van docenten zien wij in principe als volgend. Zij zullen in overleg met de toetsdeskundigen, leerplanontwikkelaars, de VO-raad, de vakverenigingen, de lerarenopleiders en de educatieve uitgeverijen besproken en ingepast moeten worden. Daarbij dient opgemerkt te worden dat vakverenigingen van docenten net als de andere organisaties gefaciliteerd dienen te worden om hun deel van de taken professioneel uit te kunnen voeren.

Het KNAG heeft zeer goede ervaringen met het spelen van een coördinerende rol bij het implementeren van onderwijsvernieuwingen. Wij delen onze ervaring en kennis op dit terrein graag met anderen, hoewel wij beseffen dat diverse zaken per vak soms anders georganiseerd zijn. Wij zien de betrokkenheid van de docenten als een belangrijke succesfactor voor de ontwikkeling en implementatie van het 'Curriculum van de toekomst'.

De hierboven aangedragen zes aspecten voor het 'Curriculum van de toekomst' gelden zowel voor primair als voortgezet onderwijs. Voor de verschillende leeftijden en voor verschillende niveaus dient uiteraard gedifferentieerd te worden. Van groot belang is dat in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs een voldoende brede basis wordt aangebracht.

Een uitnodiging om verder te praten over het realiseren van een 'Curriculum van de toekomst', al dan niet mede in het licht van het KNAG Geo Future School project, zien wij graag tegemoet.

Met vriendelijke groeten,

Prof. dr. Henk Ottens

Voorzitter Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap

Prof. dr. Joop van der Schee

Bijzonder hoogleraar geografie voor educatie UU en VU

Literatuur:

- Favier, T. (2011) Geographic Information Systems in inquiry-based secondary geography education. Amsterdam: VU (dissertatie)
- Karkdijk, J. , Schee, J. van der & Admiraal, W. (2013) Effects of teaching with mysteries on students' geographical thinking skills. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 22 (3), 183-190.
- Pauw, I & Béneker, T. (2012) De toekomst in aardrijkskundeschoolboeken. In: J. van der Schee & T. Béneker (eds.) *Aardrijkskundeonderwijs onderzocht*, pp. 13-24. Amsterdam: LEMM.
- Wevers, I. (2012) Toekomstbeelden van jongeren en hun aardrijkskundeonderwijs. In: J. van der Schee & T. Béneker (eds.) *Aardrijkskundeonderwijs onderzocht*, pp. 3-12. Amsterdam: LEMM.